

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

40. An milites, sive subditi sint, sive non dubitantes de iustitia belli, quid teneantur restituere? Ex p. 4. t. 3. r. 7.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76429](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76429)

Et an hoc etiam procedat cum Militibus non extraneis, sed subditis? Et an capti in bello iusto ex parte capientium, iniusto autem ex parte aduersariorum ad suos possint fugere sine peccato, modo scandalum, & promissio abist? Ex p. 3. tr. 5. & Milc. 1. Ref. 97. alias. 96.

DE hoc casu his diebus interrogatus fui & ut verum fatear, negatiua sententia est communis; nam Doctores distinguunt inter milites subditos in dubio dei iustitia, quos dicunt posse militare, secus autem extraneos; & ita docet Caietanus ver. bellum. Gabriel in 4. dist. 25. quest. 4. art. 2. concl. 4. Maior ibidem quest. 20. §. ista notatis. Syluester ver. bellum 1. quest. 9. prope finem. Molina de iust. tract. 2. disput. 114. num. 1. Valentia tom. 3. quest. 16. punct. 2. Syluius in 2. 2. quest. 40. art. 1. queritur. 4. concl. 5. & 6. Malderus in 2. 2. quest. 40. art. 1. dub. 3. Molfesius in sum. tom. 2. tract. 12. cap. 3. num. 162. Villalobos in sum. tom. 1. tract. 1. diffie. 18. num. 4. Ledesma in sum. tom. 2. tract. 3. cap. 13. concl. 20. Reginaldus in praxi tom. 2. lib. 2. 1. cap. 8. sect. 3. num. 103. & tandem hanc sententiam docet Ioan. de la Cruz directorio conscientie, part. 1. pr. 5. art. 3. dub. 2. concl. 2. ybi sic ait. Miles dubitans de iustitia belli, si fit subditus Principis bellantis, aut ab eo conductus, tenetur bellare, quia ad militem, si alius non est Consiliarius, non attinet examinare causas belli; sed se habet vt lictor, qui exequitur iudicis sententiam; esset enim impossibile, & in damnum Reipublice, si omnibus militibus esset danda ratio iustitiae belli; alij autem milites nec subditi, nec conducti, si dubitent de iustitia belli, non possunt bellare, quia nec obedire tenentur, cum non sint subditi, nec stipendiarij, & alij bellando exponunt se periculo irrogandi iniuriam, & sic fit bellent restituerent, sicut & Principes, & Consiliarij damna illata in bello; cuius iniustitiam culpabiliter ignorarunt. Ita Io. de la Cruz, & DD. citati.

2. Sed his non obstantibus, contrariam sententiam docuit Petrus à Navarra de rest. lib. 2. cap. 3. numer. 278. quia quamdiu etiam miles voluntarius, certus non est de iniustitia belli, non peccat: imò tenetur cogitare Regem illum iustitiam habere; alius peccato temerarij iudicij esset obnoxius, cum condemnet eum, quem sine certis indicij iniuste bellare existimat: in dubio enim de peccato proximi, etiam mihi non superiori, non licet certam ferre sententiam de malo, atque peccato. Unde quamdiu illa dubitatio probabilis manet, de neutra exercitus parte possum iuste iudicare, sed cogitare teneor, vtrumque iuste bellare in sua mente, laborareque ignorantia probabilis, quia scilicet vtrique videtur, ius habere, & iustitiam. Ita Navarra, & post illum tenet etiam hanc sententiam Suarez tract. de charitate disput. 13. sect. 6. num. 11. & 12. vbi pro firmanda hac opinione, sex validissimas rationes adducit; vnde, vt diximus, licet contraria opinio sit tutior, & communior, tamen si aliquis miles hanc secundam sententiam, sequi vellet, non damnarem illum de peccato, nec ad restitutionem vllam post peractum bellum obligarem; maxime, si dubium de iustitia belli fuerit negatiuum, vt ferme semper in militibus esse solet, & ideo Adamus Tannerus in 2. 2. disput. 2. quest. 6. dub. 4. numer. 49. sic asserit. Non videtur facile, peccati mortalis damnandus miles, etiam non subditus, qui aliquoquin non nisi bello iusto paratus est militare; orto inter Principes Christianos bello, & facta prius de iustitia vtriusque partis inquisitione in aequali dubio specula-

tino de causa bellandi iusta anceps harena, sed vtramque tamen partem bona fide & iure vtrumque probabili agere existimans, vtrius parti seruire paratus est. Ita Tannerus, & ego,

3. Sed nota, quod post hac scripta inueni, Vasquez in p. 2. disput. 66. cap. 9. sub finem, & Lorcan in 2. 2. sect. 3. disput. 53. num. 7. non agnoscere discrimen inter subditum, & non subditum & ideo docent neutrum posse militare, quando omnibus spectatis de belli iustitia non constat, quia in dubijs tutior pars est eligenda, & licet hos auctores conatur concordare Coninch de actibus supernat. disput. 31. dub. 5. num. 81. tu tamen absolute ne recedas ab opinionibus, quas supra posuimus, nempe posse sine dubio subditum, quando dubitat de belli iustitia, pro Rege suo militare, & secundum probabilem opinionem, etiam non subditum.

4. Notandum est etiam hic obiter, contra Molinam de iust. tom. 1. tract. 2. disput. 37. num. 10. & alios penes ipsum, non esse improbabile, quod capti in bello etiam iusto ex parte capientium, iniusto autem ex parte aduersariorum, ad suos fugere possint absque peccato, modo scandalum, & promissio permanendi abist. Et ita docent Vasquez in 1. 2. tom. 2. disput. 174. cap. 1. num. 8. & alij, quos citat, & sequitur Laym. in Theol. moral. lib. 2. tr. 3. cap. 12. num. 16. cum pena perpetuae seruitutis naturae admodum repugnet, vt eam sustinere valde difficile sit, si effugere quis possit.

Sup. his in Resolutionibus not. 1. huius Ref. signanter in Ref. 1. 4. & 5.

Sop. hoc fit. nam de iust. tom. 1. tract. 2. disput. 37. num. 10. & in aliis eius not.

Sup. hac promissione ibidem §. Limitanda, & in aliis eius not.

RESOL. XI.

An Milites sine subditis sint, siue non, dubitantes de iniustitia belli possint bellare? Et si postea cognoscant iniustitiam belli, quid teneantur restituere? Ex p. 4. tr. 3. Ref. 7.

PRima opinio absolute affirmat, siue miles sit subditus Principis bellum indicentis siue non, posse bellare; quia dum de iustitia belli clare non constat, semper praesumendum est pro Principe bellum indicente, vt iuste procedat, Ita Petrus Navarra de rest. lib. 2. cap. 3. part. 2. dub. 12. num. 160. quem citat, & sequitur Ioannes Salas in 1. 2. D. Thoma quest. 21. tract. 8. disp. 1. sect. 26. num. 272.

Sup. prima diffie. tituli huius Ref. & omni contento in his primis tribus §§. supra in Ref. 36. 37. 38. & 39. per totas, & infra in Ref. seq.

2. Secunda opinio absolute negat, etiam si miles Principis subditus, quia in dubio an res praecipua sit licita, non potest subditus obedire, nisi saltem per extrinseca principia dubium deponat formans iudicium determinatum, quo rem illam licitam esse iudicet. Ita Vasquez in 2. 2. D. Thoma disput. 66. cap. 9. num. 53. & Lorca in 2. 2. sect. 3. disput. 53. n. 7.

3. Tertia opinio distinguit, nam si milites sint subditi Principis indicentis bellum, possunt in dubio de iustitia belli, ad bellum procedere; secus autem si non sint subditi, & ratio est, quia in dubio, & vbi contrarium aperte non constat, subditi licite acquiescunt sui Superioris iudicio, ceteri vero, qui non sunt subditi, communi lege tenentur ad examinandam honestatem actionum quas aggrediuntur; & ita tenet Adamus Tannerus in 2. 2. D. Thoma disp. 2. q. 6. dub. 4. n. 48. Sanchez in sum. tom. 2. l. 6. c. 3. n. 15. Syluius in 2. 2. D. Thoma q. 40. art. 1. queritur. 4. concl. 5. & 6. Valentia tom. 4. disp. 3. q. 6. punct. 2. §. si autem miles, Molina tom. 1. tr. 2. disp. 113. Azorius tom. 1. l. 2. c. 19. q. 9. Bañez in 2. 2. q. 40. art. 2. dub. 6. & Iacobus Granado in 2. 2. D. Thoma con. 3. tr. 12. disp. 4. sect. 3. §. 4. num. 41.

4. Omnes istae tres sententiae sunt probabiles & Tannerus vbi supra, num. 49. asserit Romae Patrem Suarez

primam sententiam docuisse, quia Advocatus etiam in dubia causa vtrius parti patrocinari potest, & famulus feruire potest domino exercenti contractus speculatione dubios. Et hanc sententiam tenet etiam Vviger. in 2. 2. D. Thome q. 3. art. 1. dub. 3. num. 50.

5. Verum stando in tertia sententia tanquam probabiliori, sub nomine militum subditorum puto intelligi non solum subditos indigenas, sed etiam alienigenas mercede conductos, qui continuis stipendiis sub eodem Principe artea debebant tam tempore belli, quam pacis secus de illis, qui solum tunc tempore belli conducuntur. Ita ex multis Sanch. *vbi supra* n. 16.

Sup. hoc supra in Ref. 35. §. vlt. & in Ref. 38. §. Sed hic.

6. Notandum est tamen hic obiter contra Sylvestrum *verb. bellum* 1. q. 9. *conclus. 3.* quod supradicti milites si postea cognoscunt iniustitiam belli, non tenentur restituere quae consumpserunt; quia cum non praecaverint, solum tenentur restituere ratione rei acceptae si extet, vel quantum ex ea facti sunt locupletiores; ita ex multis tenet Merol. *tom. 1. disp. 3. c. 3. corol. 2. 2. n. 334.* Non omitam etiam hic adnotare cum Martinez *in 1. 2. tom. 1. q. 19. art. 6. dub. 5. concl. 2.* quod I ministri Principum, etiam si dubitent de iustitia sententiae, possunt, & tenentur nihilominus illam exequi.

7. Et tandem pro coronide huius resolutionis ponam hic singularem locum Paludani in 4. *disp. 15. q. 2. n. 30.* *vbi* sic ait. De exercitu autem sciendum, quod quando constat dominum habere iustum bellum, subditi tenentur iurare, vel quando dubium est: quando autem est certum de opposito, peccant obediendo; sed quia non sunt principales, nec vnusquisque est adiuvans talis, quod sine eo non fieret praedatio, non tenentur restituere omnia spolia exercitus, sed solum quantum ad eum peruenierit. Ita ille.

RESOL. XLI.

An Milites, siue subditi sint, siue non, teneantur examinare iustitiam belli? Ex parte 6. tractatu 4. Resol. 9.

Sup. hoc in Ref. praeterita §. Secunda, & infra in Ref. 46. §. Sed ego. in ter. in diu. & finem, a vers. Nec tenentur, & in aliis eius annot.

§. 1. **Q**uoad primum, Respondeo negative: quia si esset subditis obligatio disquirendi belli iustitiam, non possent vnquam Principes bellum inferre, quia examen totius exercitus duraret aeternum; nec item possent aperiri consilia Principum, nec omnia, quae ipsi cum hoste gessere. Denique tot Tribunalia essent erigenda, quot milites deligendi. Ratio autem a priori est; quia Princeps ius habet praecipendi militi, vt accepto stipendio obediat in pugna; & hic tenetur parere, in cuius possessione iuris est Princeps; dū ergo nō constat militi Principem esse in eo iussu iniustum, tenetur illi parere alioquin possessione sua eum priuaret absque causa. Confirmatur, dum tortori non constat de iudicis iniustitia in eo damnando, tenetur eum damnatum capitis obruncare! quia ad eum non spectat iudicium, sed executio; si autem tortori constaret de iudicis iniustitia, teneretur abstinere à caede innocentis; eadem ratione milites tenentur, quia sunt nobiles tortores sui principis & orbis.

2. De non subiectis Principi idem sentio: nempe milites priuatos posse militare sub Principe alieno sine examine cauae; vt ego cum multis satis probavi in 4. *part. tract. 3. resol. 7.*

Quae hic est Ref. antecedens, signanter in §. Tertia, ad medium, & in Ref. not. praecedentibus, &c.

RESOL. XLII.

An bellare in diebus festis, si per se licitum? Et si fiat praeparatio in die festo etiam extra necessitatem, (si Missa audiat) an sit peccatum mortale?

Et an in diebus casuetiam excusetur a peccato, qui operibus, fossa, & vallo, arces, arbes, oppugnare muniunt, & alia similia faciunt? Ex p. 4. 1. 4. & Mol. Ref. 2. 29.

§. 1. **N**egatiue respondet Suarez de Religione *tom. 1. lib. 2. de festis. cap. 28. num. 8.* Fagundes de *bell. tom. 2. tract. 27. cap. 9. n. 175.* & nouissime Caltrus Palus *tom. 2. de obseru. festorum, disp. 2. punct. 5. num. 11.* quia bellare est actio merè corporalis laboriosa, & est vnus actus mechanicus ergo non est opus liberale, sed feruile.

2. Haec opinio est probabilis, sed non minus probabilem affirmatiuam sententiam esse puto, quam nouissime docet ex eadem societate Iacobus Granado in 2. 2. D. Thome *contr. 3. tract. 1. 2. disp. 4. sect. 7. n. 6.* & respondet ad omnia argumenta adducta à P. Suarez de *lib. Caietanus tom. 2. 2. q. 40. art. 1. 4. Bañ. dub. 4. n. 4. Valenzia tom. 3. disp. 3. q. 16. punct. 5. Sa ver. Bellum. 3. 5. & Riquier in *summa part. 1. c. 126. n. 10.* putant, praeparationem, si fiat in die festo, etiam extra necessitatem, si Missa audiat non esse peccatum mortale; unde licet existiment esse veniale; ego tamen puto cum Granado *vbi supra* n. 63 qui citat Lorcan, valde prohibere, & nullum esse peccatum, si Missa audiat.*

3. Adde, quod, etiam stando in prima opinione, bellare in die festo ferè semper est licitum, cum tempore aliqua vtilitas, aut necessitas in non differendo bello ad aliud tempus, si statim commodè geri possit: unde excusantur, qui aggeribus, fossa, & vallo, arces, vides, oppidave muniunt, & alia similia faciunt.

RESOL. XLIII.

Quo tempore sit licitum bellare? Et an in diebus festis, si necessitas poscat, & secus si non poscat, licitum sit bellare absque culpa peccati mortalis, si Missa non praeparatur? Et an quando bellum est in prociuitate, teneantur Milites audire Missam in die festo? Ex parte 6. tractu 4. Ref. 32.

§. 1. **R**espondeo: Ab Aduentu vsque ad Octauam Palchae prohibuit bellare Alexander III. in *cap. Treuga, de treug. & pace.* sub grauib. peccis, & comminatione excommunicationis: sed hoc praecatum receptum non fuit, vt ibi notat Glosa, & tradit Valenzia *tom. 3. disp. 3. q. 16. punct. 5.* Suarez *disp. 23. de bello sect. 7. n. 24.* & alij.

2. Verum difficultas est de diebus festis. Et quidem seculi necessitate & vtilitate in illis pugnatione posse docet Caltrus Palus *tom. 1. tract. 6. disp. 5. punct. 6. num. 12.* quia est opus feruile: & D. Thomas in 2. 2. *quest. 40. art. 4.* docet licitum esse bellare diebus festis, si id necessitas poscat; secus si non poscat. Et Caietanus in Commentario sub nomine necessitatis intelligit etiam vtilitatem.

3. Sed ego certum puto: quando in die festo non negligitur Missa, tunc non est peccatum mortale tale bellum offensiuum exercere. Ratio est, quia in die festo solum prohibentur opera feruilia, id est, quae feruorum propria sunt ad bellare non est opus feruile, quia non minus pertinet ad Dominos, ac Principes quam ad seruos. At saltem sit veniale? affirmat Bann. z. quia bellum affert magyas distractiones, quae impediunt pietatem ac devotionem, cui diebus festis vacandum est. Molina putat non sepe esse veniale, quia saepe fit vt milites quando pugnant, potius abstrahant